

Київський університет імені Бориса Грінченка
Факультет права та міжнародних відносин
Кафедра публічного та приватного права

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Проректор з науково-методичної
та навчальної роботи
Олексій ЖИЛЬЦОВ
« 26 » _____ 2020 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Правове регулювання громадських об'єднань

для студентів

спеціальності	081 Право
освітнього рівня	першого (бакалаврського)
освітньої програми	081.00.01 Право

Київ -- 2020

Розробник:

Кисіль Людмила Євгенівна, кандидат юридичних наук, доцент кафедри публічного та приватного права Факультету права та міжнародних відносин Київського університету імені Бориса Грінченка.

Викладачі:

Кисіль Людмила Євгенівна, кандидат юридичних наук, доцент кафедри публічного та приватного права Факультету права та міжнародних відносин Київського університету імені Бориса Грінченка.

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри публічного та приватного права Факультету права та міжнародних відносин
Протокол від «26» серпня 2020 року № 1

Завідувач кафедри публічного та приватного права (Лілія ОРЕЛ)

Робочу програму погоджено з гарантом освітньої програми 081.00.01 Право 2020 р.

Гарант освітньої програми (Наталія СЕРГІЄНКО)

Робочу програму перевірено 2020 р.

Заступник декана (Анфіса НАШИНЕЦЬ-НАУМОВА)

Пролонговано:

на 20__/20__ н.р. _____ (_____). «__» _____ 20__ р., протокол № _____

на 20__/20__ н.р. _____ (_____). «__» _____ 20__ р., протокол № _____

на 20__/20__ н.р. _____ (_____). «__» _____ 20__ р., протокол № _____

на 20__/20__ н.р. _____ (_____). «__» _____ 20__ р., протокол № _____

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання	
	денна	заочна
Правове регулювання громадських об'єднань		
<i>Вид дисципліни</i>	вибіркова	
<i>Мова викладання, навчання та оцінювання</i>	українська	
<i>Загальний обсяг кредитів / годин</i>	4 / 120	
<i>Курс</i>	4	4
<i>Семестр</i>	7	7
<i>Кількість змістових модулів з розподілом</i>	1	
<i>Обсяг кредитів</i>	4	4
<i>Обсяг годин, в тому числі:</i>	120	120
<i>Аудиторні</i>	56	16
<i>Модульний контроль</i>	8	
<i>Семестровий контроль</i>		
<i>Самостійна робота</i>	56	104
<i>Форма семестрового контролю</i>	Залік	Залік

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета – є надання студентам знань щодо правового регулювання статусу громадських об'єднань, порядку їх створення та припинення діяльності, прав та обов'язків громадських об'єднань, контролю за їх діяльністю та особливостей їх відповідальності.

Згідно із вказаною метою ставляться такі **завдання**:

- набуття вмінь і знань про поняття та види громадських об'єднань, їх відмінність від інших організацій в Україні;
- формування вмінь та навичок практичного аналізу законодавчих актів у сфері правового статусу громадських об'єднань в Україні;
- ознайомлення студентів з перспективами розвитку законодавства, що регулює здійснення громадських об'єднань в Україні.

Завдання навчальної дисципліни передбачають формування наступних компетентностей:

Загальні компетентності (ЗК) –

ЗК-1. Здатність до абстрактного, логічного та критичного мислення, аналізу і синтезу.

ЗК-2. Здатність застосовувати знання в професійній діяльності у стандартних та окремих нестандартних ситуаціях.

ЗК-3. Уміння планувати і організовувати свою професійну діяльність.

ЗК-4. Знання і розуміння предмета та характеру професійної діяльності, природи етичних стандартів та здатність діяти на їх основі.

ЗК-5. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово, добре володіти правничою термінологією.

ЗК-8. Здатність проведення досліджень, уміння грамотно і точно формулювати та висловлювати свої позиції, належним чином їх обґрунтовувати, брати участь в аргументованій професійній дискусії.

ЗК-9. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК-10. Здатність бути критичним і самокритичним, визнавати та виправляти власні помилки.

ЗК-11. Вміння працювати самостійно, проявляти добросовісність, дисциплінованість, пунктуальність та відповідальність, а також працювати у команді колег за фахом.

ЗК-12. Здатність приймати неупереджені і мотивовані рішення, визначати інтереси і мотиви поведінки інших осіб, примирювати сторони з протилежними інтересами.

ЗК-13. Цінування та повага різноманітності і мультикультурності.

Фахові компетентності спеціальності (ФК) –

ФК-3. Знання стандартів правничої професії.

ФК-10. Уміння застосовувати знання у практичній діяльності при моделюванні правових ситуацій.

ФК-11. Здатність визначати належні та прийнятні для юридичного аналізу факти.

ФК-12. Здатність аналізувати правові проблеми та формувати правові позиції.

ФК-13. Здатність застосовувати юридичну аргументацію.

ФК-14. Здатність виявляти проблеми правового регулювання і пропонувати способи їх вирішення, включаючи подолання юридичної невизначеності.

ФК-16. Навички консультивання з правових питань, зокрема, можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів, відповідно до вимог професійної етики, належного дотримання норм щодо нерозголошення персональних даних та конфіденційної інформації.

ФК-17. Навички самостійної підготовки проектів актів правозастосування.

ФК-18. Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ і застосування набутих знань у професійній діяльності.

Додаткові фахові компетентності спеціалізацій:

ДФК-1. Для спеціалізації «правове забезпечення комунального врядування» буде сформовано навички у сфері взаємодії територіальної громади із соціальними спільнотами більш високого рівня – субрегіонального, регіонального, загальнонаціонального та суміжними територіальними громадами, взаємодії органів та посадових осіб територіальної громади з органами та посадовими особами державної або регіональної, з відповідними структурами суміжних територіальних

громад, а також з міжнародними інститутами, взаємодії громади з органами і посадовими особами місцевого самоврядування.

3. Результати навчання за дисципліною

Студент має знати та розуміти, вміти:

- СГ-1.** Визначати вагомість та переконливість аргументів в оцінці заздалегідь невідомих умов та обставин
- СГ-2.** Здійснювати синтез відповідних концепцій і доктринальних положень публічної політики у контексті аналізованої проблеми і демонструвати власне бачення шляхів її розв'язання
- СГ-6.** Оцінювати недоліки і переваги аргументів, аналізуючи відому проблему
- ДН-2.** Використовувати різноманітні інформаційні джерела для засвоєння складних питань з певної теми
- ДН-3.** Самостійно визначати та формулювати ті питання, з яких потрібна допомога і діяти відповідно до рекомендацій
- К-1.** Вільно володіти письмовою та усною державною мовою, правильно вживаючи правничу термінологію
- К-3.** Відтворювати зміст, демонструючи розуміння з основних професійних та суспільних тем
- ПС-1.** Належно використовувати цифрову і статистичну інформацію, отриману з першоджерел та вторинних джерел для своєї професійної діяльності
- ПС-2.** Вільно використовувати для професійної діяльності доступні інформаційні технології і бази даних
- ПС-3.** Користуватися комп'ютерними програмами у межах стандартного програмного забезпечення з використанням електронних таблиць, графіків та інших можливостей
- ПС-4.** Працювати в групі як учасник, формуючи власний внесок у виконання завдань групи
- ПР-1.** Демонструвати знання і розуміння щодо визначення основних сучасних правових доктрин, цінностей та принципів функціонування національної правової системи
- ПР-2.** Пояснювати природу та зміст основних правових інститутів та процедур національного права
- ПР-3.** Демонструвати необхідні знання та розуміння суті та змісту основних правових інститутів та норм фундаментальних галузей права
- ДПРН.** Обґрунтування правової позиції в галузі. Готувати роз'яснення, пояснювальні записки та обґрунтування у галузі. Застосовувати спеціальну юридичну термінологію в галузі. Користуватися базами даних та інформаційними ресурсами в галузі. Застосовувати основні сучасні правові доктрини, цінності та принципи з урахуванням між інституціональних підходів враховуючи специфіку галузі. Здійснювати правозастосування в галузі. Обґрунтовувати правові позиції щодо супроводження діяльності суб'єктів господарювання, у сфері комунального врядування, складати юридичні документи щодо супроводження діяльності суб'єктів господарювання, у сфері комунального врядування.

4. Структура навчальної дисципліни

Тематичний план для денної форми навчання

Назви змістових модулів і тем	Усього	Розподіл годин між видами робіт				
		Аудиторна				Самостійна
		Лекції	Семинари	Практичні	Лабораторні	
Змістовий модуль 1.						
Тема 1. Загальні положення про об'єднання громадян.	15	4	4	4		3
Тема 2. Правовий статус асоціації органів місцевого самоврядування	11	2	2	4		3
Тема 3. Політичні партія як різновид об'єднання громадян.	7	2		2		3
Тема 4. Діяльність релігійних організацій та громадських організацій споживачів.	13	2	4	4		3
Тема 5. Правове регулювання, засади створення, права та гарантії діяльності професійних спілок.	13	4	4	2		3
Тема 6. Правове регулювання діяльності благодійних організацій.	9			6		3
Тема 7. Діяльність молодіжних та дитячих громадських організацій.	44	2	2	2		38
Модульний контроль	8					
Разом	120	16	16	24		56
Усього	120	16	16	24		56

Тематичний план для заочної форми навчання

Назви змістових модулів і тем	Усього	Розподіл годин між видами робіт				
		Аудиторна				Самостійна
		Лекції	Семинари	Практичні	Лабораторні	
Змістовий модуль 1.						
Тема 1. Загальні положення про об'єднання громадян.	17	2				15
Тема 2. Правовий статус асоціації органів місцевого самоврядування	17	1	1			15
Тема 3. Політичні партія як різновид об'єднання громадян.	19	1	1	2		15
Тема 4. Діяльність релігійних організацій та громадських організацій споживачів.	16	1				15
Тема 5. Правове регулювання, засади створення, права та гарантії діяльності професійних спілок.	18	1		2		15
Тема 6. Правове регулювання діяльності благодійних організацій.	17	1	1			15
Тема 7. Діяльність молодіжних та дитячих громадських організацій.	16	1	1			14
Разом	120	8	4	4		104
Усього	120	8	4	4		104

5. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

Тема 1. Загальні положення про об'єднання громадян.

Предмет та завдання навчальної дисципліни «Муніципальне право України: правовий статус об'єднань громадян в Україні». Поняття та основні види об'єднань громадян в Україні. Нормативно-правове забезпечення діяльності об'єднань громадян в Україні. Принципи утворення і діяльності об'єднань громадян в Україні. Обмеження щодо утворення і діяльності об'єднань громадян. Гарантії права на свободу об'єднання. Утворення та реєстрація об'єднань громадян. Права та діяльність об'єднань громадян. Особливості припинення об'єднань громадян.

Рекомендовані джерела: [1-5; 6,14,20,21]

Тема 2. Правовий статус асоціації органів місцевого самоврядування

Поняття асоціації органів місцевого самоврядування. Принципи створення та діяльності асоціації. Порядок створення та припинення асоціацій. Повноваження та органи управління асоціації. Взаємодія асоціацій з державними органами. Фінансова та матеріальна основа діяльності асоціацій. Гарантії діяльності і відповідальність органів управління асоціацій.

Рекомендовані джерела: [1-5;18,19]

Тема 3. Політичні партії як різновид об'єднання громадян.

Право громадян на об'єднання в політичні партії. Правове регулювання діяльності політичних партій. Членство в політичних партіях та їх утворення. Реєстрація та права політичних партій. Кошти та інше майно політичних партій. Роль політичних партій у становленні та розвитку місцевого самоврядування.

Рекомендовані джерела: [1-5; 21-24]

Тема 4. Діяльність релігійних організацій та громадських організацій споживачів.

Правове забезпечення діяльності релігійних організацій та громадських організацій споживачів. Діяльність релігійних організацій на місцях. Майновий стан релігійних організацій. Реєстрація статутів релігійних організацій. Взаємодія громадських організацій споживачів із органами місцевого самоврядування. Права громадських організацій споживачів.

Рекомендовані джерела: [1-5; 6,14,20,21]

Тема 5. Правове регулювання, засади створення, права та гарантії діяльності професійних спілок.

Право на об'єднання у профспілки. Статус професійних спілок. Статути профспілок. Легалізація профспілок, їх об'єднань. Припинення діяльності профспілок, їх об'єднань. Права та обов'язки профспілок, їх об'єднань. Первинні профспілкові організації на підприємствах, в установах, організаціях. Гарантії діяльності профспілок. Взаємодія професійних спілок та органів місцевого самоврядування.

Рекомендовані джерела: [1-5; 8-14]

Тема 6. Правове регулювання діяльності благодійних організацій.

Поняття, цілі та сфери благодійної діяльності. Суб'єкти благодійної діяльності. Засади діяльності благодійних організацій. Засновники та учасники благодійних організацій. Установчі документи благодійних організацій. Органи управління благодійної організації. Діяльність благодійних організацій та місцеве самоврядування.

Рекомендовані джерела: [1-5; 10,14,24]

Тема 7. Діяльність молодіжних та дитячих громадських організацій.

Принципи утворення і діяльності молодіжних та дитячих громадських організацій. Засновники молодіжних та дитячих громадських організацій та їх спілок. Членство в молодіжних та дитячих громадських організаціях. Статус молодіжних та дитячих громадських організацій. Взаємодія молодіжних та дитячих громадських організацій із органами місцевого самоврядування. Фінансова підтримка діяльності молодіжних та дитячих громадських організацій органами місцевого самоврядування.

Рекомендовані джерела: [1-5; 9,12,18,19]

6. Контроль навчальних досягнень

6.1. Система оцінювання навчальних досягнень студентів

для денної форми навчання

№ з/п	Вид діяльності студента	Макс. кількість балів за одиницю	Модуль 1	
			Кільк. одиниць	Макс. кількість
1	Відвідування лекцій	1	8	8
2	Відвідування семінарських занять	1	8	8
3	Відвідування практичних занять	1	12	12
4	Робота на практичному занятті	10	12	120
5	Робота на семінарському занятті	10	8	80
6	Виконання завдань для самостійної роботи	5	1	5
7	Виконання модульної роботи	25	4	100
	Разом	-	-	333
	Максимальна кількість балів:		333	
	Коефіцієнт		0.3	
	Підсумковий бал		100	

для заочної форми навчання

№ з/п	Вид діяльності студента	Макс. кількість балів за одиницю	Модуль 1	
			Кільк. одиниць	Макс. кількість балів за вид
1	Відвідування лекцій	1	4	4
2	Відвідування семінарських занять	1	2	2
3	Робота на семінарському занятті	10	2	20
4	Відвідування практичних занять	1	2	2
5	Робота на семінарському занятті	10	2	20
6	Виконання завдань для самостійної роботи	5	1	5
	Разом	-	-	53
	Максимальна кількість балів:		53	
	Розрахунок коефіцієнта:		1,886	
	Підсумковий бал		100	

6.2. Завдання для самостійної роботи та критерії оцінювання

Завдання, що виносяться на самостійне опрацювання

1. Проаналізуйте громадські об'єднання та їх види (громадські організації і громадські спілки) і профспілки.
2. Визначте відмінність громадських об'єднань від інших недержавних організацій: релігійних організацій, комерційних фондів та ін.
3. Визначте обмеження щодо утворення і діяльності об'єднань громадян.
4. Проаналізуйте обмеження на створення і діяльність політичних партій та організаційних структур осередків політичних партій.
5. Охарактеризуйте роль політичних партій і громадських організацій у формуванні правової держави в Україні.
6. Проаналізуйте значення діяльності партій та громадських організацій для становлення в Україні громадянського суспільства.
7. Охарактеризуйте законодавство України про об'єднання громадян і його значення в реалізації громадянами України свого невід'ємного права на свободу об'єднань.
8. Охарактеризуйте міжнародно-правові документи про свободу об'єднання.
9. Проаналізуйте правовий статус об'єднань громадян, його елементи.
10. Проаналізуйте правові засади взаємовідносин держави й об'єднань громадян.
11. Проаналізуйте юрисдикцію судів щодо діяльності об'єднань громадян.
12. Визначте членство в об'єднаннях.
13. Визначте членство в політичних партіях та його обмеження.
14. Проаналізуйте статут громадського об'єднання, вимоги щодо нього.
15. Охарактеризуйте програмні документи і статут політичної партії.
16. Проаналізуйте правові засади легалізації громадських об'єднань (реєстрація та повідомлення про утворення) та органи, які її здійснюють.
17. Охарактеризуйте легалізацію профспілок і їх об'єднань

Критерії оцінювання

Бал	Критерій
5	студент засвоїв теоретичний матеріал, який винесений на самостійну роботу, застосування для оформлення результатів самостійної роботи не тільки рекомендованої, а й додаткової літератури та творчого підходу; чітке володіння понятійним апаратом, теорією; вміння використовувати їх для виконання конкретних практичних завдань, розв'язання ситуацій. Оформлення результатів самостійної роботи повинно бути логічним та послідовним.
3-4	студент засвоїв теоретичний матеріал з відповідної теми який винесений на самостійну роботу, та наявне вміння орієнтуватися в ньому, усвідомлене застосування знань для розв'язання практичних задач. Оформлення виконаного завдання з самостійної роботи має бути послідовним.
1-2	студент не повністю засвоїв тему для самостійного опрацювання не досконало володіє основними поняттями та положеннями навчальної дисципліни, невпевнено орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, непереконливо відповідає, додаткові питання викликають невпевненість або відсутність знань.
0	студент не опанував навчальний матеріал з відповідної теми для самостійного опрацювання, не знає основних понять і термінів наукової дисципліни, не орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, відсутнє наукове або логічне мислення.

6.3. Форми проведення модульного контролю та критерії оцінювання

Виконання модульних контрольних робіт здійснюється в письмовому вигляді з використанням різних завдань. Модульний контроль знань студентів здійснюється після завершення вивчення навчального матеріалу змістового модуля.

Критерії оцінювання

Бал	Критерії
24-25	Студент вирішив всі завдання абсолютно вірно і повно дав відповіді на питання як теоретичного, так і практичного характеру. Логічно і послідовно аргументував і виклав свою точку зору.
20-23	Студент вирішив завдання з 1 помилкою, відповідь на питання містить повне розгорнуте, правильне та обґрунтоване викладення матеріалу, допущено 2-3 помилки при вирішенні практичних завдань.
15-19	Студент правильно і повно вирішив більшість, але не всі завдання, відповідь на запитання є не повністю аргументованою; допускає незначні неточності
10-14	Студент правильно вирішив половину завдань; думка викладена з порушенням логіки подання матеріалу. Студент правильно вирішив ситуацію, проте не зовсім слушно аргументує її, або враховує не всі, а деякі умови ситуації. Вирішує декілька завдань поверхнево.
5-9	Студент вирішив трохи менше половини завдань; може дати визначення юридичного поняття. Відповідь на запитання дає неповно і поверхнево.
0-4	Студент не вирішив більшість завдань або вирішив неправильно; відповіді на питання є неповними; неправильно обґрунтовує своє рішення.

6.4. Форми проведення семестрового контролю та критерії оцінювання

Навчальні досягнення студентів з дисципліни оцінюються за модульно-рейтинговою системою, в основу якої покладено принцип поопераційної звітності, обов'язковості модульного контролю, накопичувальної системи оцінювання рівня знань, умінь та навичок на семінарських заняттях та під час виконання самостійної роботи, розширення кількості підсумкових балів до 100.

Семестровий контроль знань студентів завершується у формі заліку.

6.6. Шкала відповідності оцінок

Рейтингова оцінка	Оцінка за стобальною шкалою	Значення оцінки
A	90-100 балів	Відмінно – відмінний рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу з можливими незначними недоліками
B	82-89 балів	Дуже добре – достатньо високий рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок
C	75-81 балів	Добре – в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок
D	69-74 балів	Задовільно – посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності
E	60-68 балів	Достатньо – мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь)
FX	35-59 балів	Незадовільно з можливістю повторного складання – незадовільний рівень знань, з можливістю повторного перескладання за умови належного самостійного доопрацювання
F	1-34 балів	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням курсу – досить низький рівень знань (умінь), що вимагає повторного вивчення дисципліни

7. Навчально-методична карта дисципліни

для денної форми навчання

Разом: 120 год., із них: лекції – 16 год., семінарські заняття – 16 год., практичні заняття – 24 год., модульний контроль – 8 год., самостійна робота – 56 год.

Тиждень	I	II	III	IV	V	VI	VII
Модулі (назви, бали)	Змістовий модуль 1. (333 б)						
Лекції (теми, бали)	<i>Л1 (1бал)</i>	<i>Л2 (1бал)</i>	<i>Л3(1бал)</i>	<i>Л4 (1 б) Л5 (1 б)</i>	<i>Л6 (1 б)</i>	<i>Л7(1 б)</i>	<i>Л8 (1 б)</i>
Семінарські заняття (бали)		<i>С1 1-11 балів</i>	<i>С2 1-11 б.</i>	<i>С3 1-11 б.</i>	<i>С4 1-11 б.</i>	<i>С5 (11 б) С6 (11 б)</i>	<i>С7 (11 б) С8 (11 б)</i>
Практичні заняття (бали)		<i>П1 (11 б) П2(11 б)</i>	<i>П3 (11 б) П4(11 б)</i>	<i>П5 (11 б) П6 (11 б)</i>	<i>П7 (11 б) П8 (11 б)</i>	<i>П9 (11 б) П10 (11 б)</i>	<i>П11 (11 б) П12 (11 б)</i>
СР (бали)	<i>Письмове завдання 5 балів</i>						
Модульна КР			<i>Мкр- 25 балів</i>	<i>Мкр- 25 балів</i>	<i>Мкр- 25 балів</i>		<i>Мкр- 25 балів</i>
Підсумковий контроль (вид, бали)	<i>Залік (100 балів)</i>						

для заочної форми навчання

Разом: 120 год., із них: лекції – 8 год., семінарські заняття – 4 год., практичні заняття – 4 год., самостійна робота – 104 год.

Тиждень	I	II	III	IV	V	VI	VII
Модулі (назви, бали)	Змістовий модуль 1 (53 б)						
Лекції (бали)	<i>Л1 (1бал)</i>	<i>Л2 (1бал)</i>	<i>Л3(1бал)</i>	<i>Л4 (1 б)</i>			
Семінарські заняття (бали)		<i>С1 1-11 балів</i>	<i>С2 1-11 б.</i>				
Практичні заняття (бали)				<i>П1 1-11 б.</i>	<i>П2 1-11 б.</i>		
СР (бали)	<i>Письмове завдання 5 балів</i>						
Підсумковий контроль (вид, бали)	<i>Залік (100 балів)</i>						

8. Рекомендовані джерела

Базові

1. Кушніренко О. Г. Права і свободи людини та громадянина / О. Г. Кушніренко, Т. М. Слінько. – Х.: Факт, 2001. – 440 с.
2. Слінько Т. М. Конституційно-правовий статус об'єднань в Україні / Т. М. Слінько, О. Г. Кушніренко. – Х.: Арсіс, 1998.– 176 с.
3. Конституційне право України / за ред. В. П. Колісника та Ю. Г. Барабаша. – Х.: Право, 2008.
4. Конституційне право України: посіб. для складання іспиту / за ред. Ю. Г. Барабаша. – Х.: Право, 2012. – 304 с.
5. Кушніренко О. Г. Конституційне право України у запитаннях і відповідях: навч. посіб. / О. Г. Кушніренко, Т. М. Слінько. – Х.: Майдан, 2012. – 330 с

Додаткові

6. Конституція України. - К.: Українська правнича фундація, 1996.
7. Про об'єднання громадян: Закон України (з додатками та змінами на 2001 р.) від 16 червня 1992 року № 2460-ХІІ.
8. Про політичні партії України: Закон України // Голос України. - 2001. - 12 трав.
9. Про молодіжні та дитячі громадські організації: Закон України // Голос України. - 1998. - 23 грудня.
10. Про вибори народних депутатів України": Закон України від 25 березня 2004 р. // Офіційний вісник України. - 2004. - № 14.
11. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку із запровадженням державного фінансування політичних партій в Україні: Закон України // Офіційний вісник України. 2003. - JV червня 1992 року № 2460-ХІІ.
12. Про політичні партії України: Закон України // Голос України. - 2001. - 12 трав.
13. Про молодіжні та дитячі громадські організації: Закон України // Голос України. - 1998. - 23 грудня.
14. Про вибори народних депутатів України": Закон України від 25 березня 2004 р. // Офіційний вісник України. - 2004. - № 14.
15. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку із запровадженням державного фінансування політичних партій в Україні: Закон України // Офіційний вісник України. 2003. - JV червня 1992 року № 2460-ХІІ.
16. Про політичні партії України: Закон України // Голос України. - 2001. - 12 трав.
17. Про молодіжні та дитячі громадські організації: Закон України // Голос України. - 1998. - 23 грудня.
18. Про вибори народних депутатів України": Закон України від 25 березня 2004 р. // Офіційний вісник України. - 2004. - № 14.
19. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку із запровадженням державного фінансування політичних партій в Україні: Закон України // Офіційний вісник України. 2003. -
20. Новиков М.М. Об'єднання громадян у механізмі взаємодії держави і громадянського суспільства: Дис. ... канд. юр. наук / Нац. ун-т внутр. справ. -Х.,2002.
21. Новиков М.М. До проблеми правового компромісу громадянського суспільства в Криму // Вісник ун-ту внутрішніх справ України. -1999. -№ 7.
22. Політичний портрет України. Українське суспільство 1994-97 // Бюл. Фонду „Демократичні ініціативи". - 1998. - № 20.
23. Сленчук А. Про забезпечення діяльності громадських організацій. - К.: Відродження, 1997.
24. Слинько Т.М. Конституційно-правовий статус об'єднань громадян в Україні: Навч. посібник / Т.М. Слинько, О.Г. Кушніренко. - Х.: Арсіс, 1998.
25. Сочилас Е.Н. Громадська думка про НДО в Україні // Громадські ініціативи. - 2000. - Вип. 5.